pagini bucovinene

ANUL V nr. 12 (60)

DECEMBRIE 1986

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

Trăind într-o lume înțeleasă

Aproape că nici n-ar fi omenesc să gîndești desfășurarea unei civilizații, a unei culturi, într-un spațiu măcinat de tensiuni și conflicte. Existența creației într-un asemenea climat ar fi de neconceput.

Pentru că omul, atunci cînd trece conștient prin viață, prin propria viață și prin cea a semenilor săi, prin viața patriei sale și prin cea a poporului său, cînd trece prin viața istoriei, nu poate da un alt înțeles lucrărilor sale decît înțelesul creației.

El poate să ceară, are dreptul să ceară, în numele acestei conștiințe, să fie primit în cele mai de sus încăperi ale demnității, să privească spre toate depărtările speranțelor sale, să cuprindă cu ochii cele mai neașteptate reliefuri ale spiritului, să rîvnească la cele mai îndrăznețe izbînzi, să proiecteze cele mai cutezătoare victorii.

Aproape că nici n-ar fi omenesc să fie altfel, cînd existența însăși nu se justifică, în ultimă instanță, decît prin creație, prin acea însușire a vieții, a realității, a puterii de transformare, cînd viața cu toate ale ei devine în întregime efort și voință; cînd în oglinzile mari ale timpului se reflectă — într-o perfectă sublimare — doar flăcările devenirii; cînd trăirea nu mai apare ca simplu exercițiu, ci ia forma ideii asumate, a atitudinii; cînd se adună în toate faptele nu numai istoria propriei ființe, ci istoria veche și nouă a întregului, cerînd și educînd rostirea, așezînd omul pe făgașul creației durabile; așezînd omul în cultură, arătîndu-i dimensiunile adevărate ale prezenței sale în lume, identitatea și profunzimea acestei identități, față de care va trebui să nutrească o singură ambiție: cea creatoare.

Trăind într-o lume înțeleasă, aproape că nici n-ai putea înțelege cît timp s-a irosit în războaiele acestei planete, cîtă istorie neconsumată s-a stratificat în vîrsta pămîntului, cîte cetăți s-au zidit și s-au pustiit fără noimă, cîte civilizații au fost îngropate, cîtă poezie nu s-a putut naște!

Trăind într-o lume înțeleasă, nu e suficientă conștiința acestei neliniști, nu sînt de-ajuns de convingătoare teoriile și bunele intenții, fără o sistematică educație interioară. A te retrage din victoriile mărunte, din faptul efemer, din fals și autoamăgire și a-ți cunoaște măsura, toate la un loc pot însemna mai mult decît cucerirea unui conținut, iar drumul curajos prin propria durere e în stare să ofere mai multă experiență decît toate întîmplările pămîntului.

Fără acest fel de educație, prin care se ajunge la conștiința dreaptă a valorii, omul ar împietri în cumințenia sticloasă și fără temei a afirmației goale, a acelui automatism ridicol de marionetă, mînuind bogății de împrumut.

Aproape că nici nu s-ar putea imagina că omul, cunoscînd toate acestea, continuă să creadă în arme și superrăzboaie, într-o astfel de putere prin care se poate despărți de menirea sa cu bună știință și să stăpînească, în schimb, imense teritorii de pustiu.

Victoriile, desigur, vor fi cele ale timpului care lucrează în odăile secrete din ființa noastră conștientă. Vor fi acolo, temeinic așezate, sensul etic, sensul moral, sensul politic, sensul uman — dimensiuni croite după statura interioară a libertății — conturînd o putere deasupra tuturor puterilor: cea a creației și valorii.

Victor URSAN

Țara

Iată, eu sînt cel așteptat de tine.
Am bătut la poarta pămîntului viu;
Apropie-te și deschide-mi bolțile alpine,
Lumina să cadă în extaz purpuriu.

Țară din vis, făclie și rug necuprins
Curgînd prin a vremilor vale,
Ca pe-un lujer de floare de-abia te-am atins
Și-am aprins amfore-n luturile tale.

Dragostea — foc între pămînt și albastru înalt,
Miracol al seminței din care toate aici se ivesc
Suflet al lumii decît toate cele de pe lume mai cald,
Miracol al suflării de grai românesc.

Imaculata răsuflare-a ninsorilor
Aburește cu cîntec numele-ți sfînt,
Țara-grădină și lăcaș al candorilor,
În care intrăm pe sub arc de Cuvînt.

Ion PRELIPCEANU

autograf NICOLAE LABIȘ

INEDIT

Urația anilor ce vin

E ora cînd peste toți munții
S-a lăsat somnul albastru al iernii
E ora cînd peste toate cîmpiile
Sună crivățul aspru.
E ora cînd prin toate satele
Răsună clopoțeii plugușoarelor
Și cînd în toate marile orașe
Sclipesc brazi darnici, încărcați cu lumini

Cerul este înstelat și parcă văd
Toate ferestrele satelor țării
Pîlpîind din ce în ce mai apropiate
Și din ce în ce mai mari.

E ora la care îmi retrăiesc copilăria
Adusă în odaie de acești clopoței argintii.
Tata era dus în război,
Eram mic, cred că de vîrsta surorii mai mici,
O cetină cu două luminări
Și cu hîrtie colorată
Vestea c-a mai trecut un an.
Toate ferestrele satului erau întunecate,
Satul întreg părea mort.

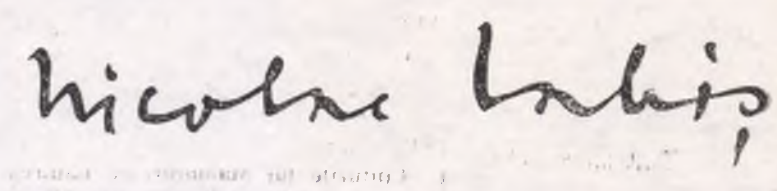
Cînd deodată s-a auzit îndepărtat
Stingher, sfîșietor de stingher
Sunetul clopoțelului
Murind și reînviind pe trîmbele vîntului.
Vibrarea metalului moale
Strîns între palme mici și înghețate,
Părea un hohot slab de rîs
Al unui copil bolnav care se bucură de ceva.

Vîntul și-a oprit zbuciumul,
Cîinii și-au înecat larma —
Tot satul a ascultat clinchetul
Și-n orice casă vîslea gîndul trist
Că cineva drag nu poate să audă
Clinchetul stingher, sfîșietor de stingher
Și poate niciodată n-o să-l mai audă.

Să mulțumim celor care prima dată
În loc de „sculați, sculați, boieri mari"
Au intonat colindul roșu
„Sculați, condamnați ai pămîntului"

Nu vi se preface vinul în sînge?
Colindul acesta se învîrtește
Trecînd ca un viscol fierbinte
Deasupra mormintelor acelora
Ce-au jinduit de mult acest colind
Și stinge candelele din cavouri aurite
În care cămașa otrăvitoare a tiraniei se agită.

E ceasul îngrijoratei convorbiri
Cu conștiința precum o umbră străină
Lunecînd pe un ecran sau dintr-o oglindă.
În noaptea asta soru-mea ascultă cu ochii măriți
Clopoțeii ce-și cern peste văi ninsorile melodioase
Mii și mii de copii ascultă și cîntă...

REPORTERUL

Nu mai știu cît trecuse de la lectura ciclului de reportaje „Bistrița, apă vioară..." de George Sidorovici, dar îmi amintesc că, peste Puzdra, în drum spre Broșteni, am redescoperit în memorie melancolia autorului stîrnită de „momentul acela fatal", aproape pe atunci, al despărțirii ireversibile de plute. Călătoria mea avea loc într-o vreme în care nu numai plutele, dar și cel care le rostise, cu o undă de tristețe, rămas bun, aparțineau de acum unor zile fără întoarcere. Așa că apariția plutei, pe Bistrița, la scurt răstimp de la insinuarea gîndului evocator, m-a umplut de un soi de neliniște și de bucurie erodată de întrebări. Am cercetat în jur. Nu era nimeni, în afară de mine, pe mal, și de silueta plutașului singuratic, pe apă. Am iscodit puțin mai tîrziu în comună, dar oamenii ridicau șovăitor din umeri și tăceau ușor absenți. Am refuzat explicația întîmplării, am încercat chiar să uit întîmplarea; dar ea s-a supus legilor sale, m-a căutat stăruitor și m-a găsit la o proaspătă reîntîlnire cu eroii reportajelor lui George Sidorovici.

Un fost cioban, forestier acum, purtînd în suflet o bibliotecă pe care n-ar fi putut-o transporta în munți nici cu un uriaș car tras de boi, povestește, seară de seară, tovarășilor săi de trudă, carte după carte. Un alt lucrător al pădurilor depărtate coboară în fiecare sîmbătă, la Cîmpulung, să-și vadă nevasta, pînă vine ziua în care oboseala e prea puternică, renunță și amînă săptămînala bucurie pentru altădată. Dar sosește duminica, îi pare rău și pornește la drum. Soața însă nu e acasă. Îngrijorată, suise spre păduri să-l caute. Asemeni vulpii care își roade laba înhățată de dinții capcanei și fuge apoi în libertate, un forestier, cu piciorul prins sub un buștean și-l taie cu securea ca să scape de o înspăimîntătoare prăvălire de trunchiuri. Un șef de atelier mecanic, a cărui soție, bibliotecara clubului, este „prizoniera" copilului abia născut, își petrece puținul timp liber ținîndu-i locul și trimițînd spre „cabanele forestiere din munți pachete de cărți: pe Creangă, pe Hogaș, pe Sadoveanu". Bărbați, mai ales bărbați „extraordinari, visători incorigibili pentru care nimic nu e imposibil", chiar dacă „sînt nevoiți să-și coasă singuri nasturii și tot singuri să-și întocmească enormele mămăligi rugi-

(continuare în pag. IV)

Doina CERNICA

A PRIVI

Spre oameni și locuri

13 temerari din 5 județe, iubitori de drum, munte și oameni s-au încumetat la o călătorie cu pasul de la Miclăușeni la Scornicești, prin Gheorghe-Gheorghiu Dej, Tîrgu Secuiesc, Brașov, Sibiu, Păltiniș, Munții Lotrului, Rîmnicu Vîlcea. Ei aparțin Clubului C.E.P.I.S., înființat de centrul universitar Iași, condus și organizat de profesorul Gheorghe Mihai, doctor în filozofie și veteran al mersului pe jos.

Ei bine, atunci cînd, după parcurgerea a sute de kilometri, îți tragi sufletul în timpul unui mirific popas, nu poți gîndi decît că întreaga lume se acoperă de formele armoniei. Am poposit pe marginea unui rîu sprinten și cristalin ca Oituzul, am mers încăpățînați atunci cînd canicula acestui august părea insuportabilă, am rîs și am cîntat cînd ne-a plouat strașnic la ieșirea din Tîrgu Secuiesc, am alergat prin ploaia de vară, simțindu-ne tineri și curați, urcînd spre Păltiniș. Încurajați de crepuscul am încercat serpentinele în pantă spre cei 1800 de metri. Treptat, peisajul domol al fînețelor, cu pădurea de brad și munții doar fundal, a fost schimbat cu însăși perdeaua întunecată și fremătînd de cetină. Aerul încărcat de miros de rașină năvălea pur și simplu în piepturile noastre; o uimire a întregului organism ne-a făcut să ne oprim și să răsuflăm adînc, cu nesaț și-ndestulare de aer. O bucurie autotcuprinzătoare, iscată de natura însăși, ne copleșea pe-ncet. Iată-ne în Păltiniș! Un drum mereu ascendent. Ne regrupăm în fața bibliotecii din stațiune, ne numărăm cînd, chiar în fața noastră, se oprește Constantin Noica, însoțit de Sorin Vieru, Radu Bercea, traducătorul „Upanișadelor" și de alți cîțiva prieteni. Simțim aerul rarefiat al înălțimilor; profesorul Mihai Gheorghe, la fel de bucuros ca noi toți, ne prezintă pe fiecare, povestește despre acțiunea noastră care pare de necrezut interlocutorilor. Drept răsplată a cutezanței sîntem invitați la „un bal de idei". Ce altceva am fi putut dori mai mult?!

Ne instalăm înfrigurați corturile; sîntem nerăbdători și emoționați. Deși ni se părea că ne aflăm frînți de oboseală și flămînzi, ne descoperim perfect refăcuți: ne așteaptă Constantin Noica!

Seara a cuprins înconjurul și potecile, drumușoarele stațiunii sporesc în farmec. Ajungem la vila amfitrionului nostru și ne instalăm cum putem în cămăruța obișnuită, înghesuindu-ne solidari unii în alții, ținîndu-ne răsuflarea, ca înaintea tuturor evenimentelor semnificative. Percepem afectiv totul. Iată-l: un om bun și blajin, ai cărui ochi licăresc vii și veseli, ale cărui vorbe au întotdeauna o bogăție semantică deosebită, legîndu-se, mai întotdeauna, în aforisme. Trec orele călătorind în lumea inefabilă a ideilor. Ne oprim la filozofi, logicieni, sisteme filozofice și logice, oscilăm între certitudini și anticipări ale unui viitor dorit intens pașnic, în care logica lui Ares să fie definitiv înlocuită de logica lui Hermes. Vorbim despre Socrate și Platon și ne înălțăm în final prin și despre Eminescu: poezii inedite citite cu sufletul aproape de tot ce a fost Eminescu; atunci, închizînd o clipă ochii, am simțit din nou prospețimea ploii ce mă inundase cu adîncă sete de viață, mireasma fînului strîns în căpițe, imaginea dealurilor luminate de soarele tot mai aproape, șerpuirea sub tălpi a serpentinelor tăiate în munte, oile vegheate de cîinii albimaculați, siluetele ciobanilor învăluite în doine. Ne despărțim. Păstrăm încă în auz vocea nuanțată și tonul plăcut al rostirii sale. Sîntem copleșiți și ne întoarcem la corturi, rătăcind pe cele mai ocolite drumeaguri, furați de propriile noastre reflecții. E prea de farmec plină noaptea asta; și stelele sînt atît de aproape!

Dimineață sîntem invitați din nou, înainte de plecarea în munte, spre inima Lotrului. Ne strîngem corturile, ne cumpănim rucsacii și pornim. Punctualitatea domniei sale ne întărește convingerea asupra calității oamenilor. Solicităm o fotografie: „Dar, nu aveți, memorie... dragii mei?" Și totuși, poate descumpănirea noastră l-a făcut să accepte, cu condiția de a nu fi plasat în centru. Apoi a dat mîna cu fiecare și ne-a urat drum bun. Am fost invitați să revenim, oricînd vom fi în preajma Sibiului.

Plecăm cu multă încredere și parcă totul e mai ușor, mai frumos, mai bun, cu sensuri mai bogate, neașteptate.

La revedere, Constantin Noica!

Michaela Adriana SĂLCEANU

JOCUL ALB

George Sidorovici a fost unul dintre ultimii martori autentici ai existenţei lumii arhaice româneşti, al miraculoasei ei supravieţuiri pînă în miezul veacului nostru. A avut acest rar privilegiu fiindcă îi era cunoscută calea de acces către purtătorii unui străvechi mod de a gîndi existenţa; căci, este limpede, această lume nu mai există azi decît ca vestigii de mentalitate, aflate, în mod fatal, în stadiul unui inexorabil declin. Meritul lui este de a nu-i fi forţat porţile, şi de a nu fi încercat să o cunoască prin mijloace care să o lezeze în vreun fel. Intr-una din prozele sale — **Dalbul pribeag** — un personaj, cercetător la un institut de etnografie, exclamă ascultînd un bocet: „Sînt fragmente degradate". Constatarea, chiar dacă-i corectă, exprimă inaderenţa totală la ritual, la lumea care îl păstrează; G.S. n-a comis acest sacrilegiu. Şi nici nu s-a apropiat de purtătorii mentalităţii arhaice cu insolenţa involuntară a turistului amator de spectacol sau de senzaţii tari. În altă povestire, **Rezemaţi de năluci**, un reporter este întîmpinat de bătrînul cabanier („caimanul"), care se considera „tata munţilor", cu cuvintele: „Cine naiba te-o adus? N-avem nevoie de oaspeţi". Aşa e; lumea arhaică nu mai poate avea oaspeţi ci doar intruşi. Orice apariţie din afară macină ceva din edificiul ei, şi aşa erodat. Lumea modernă acţionează asupra celei vechi ca vînturile asupra stîncilor din înaltul munţilor: pe nesimţite le şterge de pe faţa pămîntului, dar, mai înainte, le modelează în forme stranii: de om, de animal, de sfinx. În acest mediu intruziunea nu este cu putinţă; accesul este posibil numai cu condiţia să-i aparţii funciar. Un alt personaj din **Dalbul pribeag** renunţă la identitatea de om al lumii moderne pentru a se integra mediului pe care îl cercetă. Dar, la el, nu e trecere dintr-o lume în alta ci fibra sufletească îi era arhaică fără să ştie. Ţărăncii cu care se uneşte — o bocitoare — îi spune: „ne-am potrivit ca-ntr-un trup de cintec". Desigur, este singura cale de acces către lumea arhaică: integrarea în spiritualitatea ei, acreditarea ei **din lăuntru**. Acest adevăr l-a intuit G.S., de fapt, aceasta este însuşirea care i-a servit pentru a înţelege miezul incoruptibil al străvechimii. Întrebarea pe care trebuie să ne-o punem rămîne: cu ce s-a legitimat în faţa ei, ce poate produce comunicarea între aceste două entităţi? Fireşte, vocaţia de **scriitor**; artistul este, obligatoriu, creator de **ficţiune** (ca literatură); lumea străveche o acreditează în diversele ei ipostaze (fabulos, fantastic, miraculos), îi conferă prerogativele firescului. Dacă miracolul ar fi cu putinţă, omul modern s-ar minuna în faţa lui; scos din mediul său, omul arhaic, după un moment de ui mire, ar găsi o explicaţie „minunilor" tehnicii, bineînţeles, în altă ordine decît cea raţională, ştiinţifică.

G.S. posedă puterea de a disloca realul şi de a-l înlocui cu imaginarul; iată o mărturie dintr-un reportaj al său: „La şesuri, pentru prima oară în itinerariul lor zbuciumat, apele Bistriţei reflectă, **cu o nesfîrşită uimire**, lumina becurilor electrice. Cînd ajunge noaptea la Şesuri, Bistriţa, (...) se opreşte o clipă în loc, **vrăjită de strălucirea acestor fructe miraculoase, atîrnate în arbori nevăzuţi** (...) Fantezia ei se aprinde şi poate că începe să bănuie, înfiorată de nelinişti, marile furtuni electrice ce dorm de veacuri în răcoarea undelor sale". (s.n.). Scriitorul se intîlneşte cu lumea arhaică în harul de a plăsmui ficţiuni şi de a crede în ele.

Rezemaţi de năluci, povestirea cu care se deschide volumul **Pădurea de dincolo**, este parabola uneia dintre primele funcţii cu care omul a investit arta: să-l apere de puterile dezlănţuite ale cerului şi ale pămîntului, să-l protejeze, prin imaginar, de real. Este, de fapt, unul din primele lui acte de demiurgie şi de demnitate, această luare în stăpînire a lumii prin spirit. În proza lui G.S. un grup de oameni ai muntelui se apără de un uragan năprasnic, care dezrădăcinează pădurile, cu puterea poveştilor: „Să ne spunem poveşti (...). Poveştile au să ne apere", rosteşte primul dintre ei cel care reuşise să regăsească în sine vechile puteri: „se înfăşurase într-o limpezime aspră (...) încît îţi venea a crede c-a aflat în el o putere împotriva furtunii". Este vorba de reiterarea unui ritual magic, iar povestitorul îl confirmă din perspectiva mentalităţii arhaice: „Începusem să înţeleg. Poveştile aveau o putere a lor, mistuitoare, de dincolo de cuvinte (...) Făceau de strajă cu făpturile lor aprinse şi nimic nu se apropia de noi". Întîmplarea ţine de fantastic şi se încarcă, din perspectiva cititorului, obligatoriu, cu sens simbolic; naratorul-personaj (spre deosebire de cel al lui V. Voiculescu, care sparge cercul de vrajă şi-i dă o explicaţie raţională, de ordin psihologic) rămîne în ficţiune: „În jurul cabanei se vedea acum lucrarea miraculoasă a poveştii". Procedeul este frecvent la G.S. În **Călăreţ din vechime**, memoria naratorului actualizează o întîmplare fantastică petrecută în anii copilăriei. În satul bîntuit de calul malefic al iernii („o nălucă orbitoare, nechezînd ca vînturile"), doar tatăl său — „călăreţ din vechime" — reuşeşte, cu preţul sacrificiului, să anihileze terifiant-feerica putere a răului. Fabulosul folcloric este aici turnat într-un alt tipar de semnificaţii: „Tata era de-acum în ogradă, cu cămaşa umflată de vînt, cu iarna în spinare. Il zăream cum se ţine de coama aprinsă a calului, cum se înalţă deasupra. (...) Calul se roti în loc, pe picioarele dindărăt, într-un vîrtej de ninsori". Ritualul magic apare şi aici: desenînd pe prispa cuptorului cai „cu guri strîmbe şi rele", copilul îl implineşte involuntar.

Tratată cu mijloacele fantasticului, tema puterii benefice a artei, ca factor de protejare a fiinţei umane, este printre cele mai frecvente în proza lui G.S. Pătruns într-o enclavă a arhaicului dominată de practicantele unei magii a întunericului, naratorul din **Vulpile** se apără de rău şi îşi păstrează puritatea prin cîntec: „Schimbam cîntecele în năluci palpabile, le mîngîiam îndelung făptura dulce, străvezie. Aveam o îndeletnicire care-mi ocupa tot timpul". Pierderea cîntecului aduce prăbuşirea în instinctual, macularea, ieşirea din arhaic, instaurarea unei viziuni infernale a lumii. Pentru autor, artistul trebuie să aibă puritatea lui Orfeu.

Scriind parabola morţii artistului, G.S. subsumează fantasticul simbolului, textul intitulat **Fluturi** fiind un poem al trecerii „dincolo", un recviem travestit al căutătorului de himere. Colecţia de fluturi a bătrînului profesor, agonisită într-o viaţă de om, este, simbolic, opera, dar una lipsită de strălucirea unicităţii: exemplare ca ale sale mai există şi în cutiile altor împătimiţi de frumos. Faptul că acum, la senectute, a prins „exemplarul paradoxal, nemenţionat încă în vreun tratat de specialitate", „unic, în afara speciilor, un produs al întîmplării", „un fluture straniu, de-o mărime neobişnuită, cu forme şi culori himerice, o greşeală a naturii", îl nelinişteşte. Înţelege că a prins, de fapt, o iluzie. Însă himera nu poate fi ţinută în colecţie, învie, pleacă în lume şi, pe urma ei toate celelalte iluzii cu aripi colorate. „E absurd", „se întîmplă ceva", „e ca-ntr-un vis", înţelege el, treptat, tîlcul ultimei singurătăţi şi intră, ezitînd, în spaţiul alb al morţii.

Cea mai cuprinzătoare şi mai elevată reflecţie asupra artei o găsim în povestirea **Joc alb**. Parabola este, intenţionat, atît de transparentă încît mai mult pune în valoare decît ascunde sensurile. Partea cea mai frumoasă a prozei, antologică, am zice, în simplitatea ei neafectată, vizează procesul de instituire şi comunicare a ficţiunii. Unui tînăr „cu suflet moale şi dulce" dintr-un grup de bărbaţi izolaţi, la vreme de iarnă cumplită, în imensitatea muntelui, îi apare, venind către el, năluca unei femei frumoase şi tinere. Miracolul nu miră pe nimeni, nici nu declanşează reacţii de refuz; dimpotrivă, se prind toţi în jocul fanteziei şi al dorinţei: „Bărbaţii zăceau în paturi, cuminţi, parcă obişnuiţi în fiecare zi cu astfel de vizite. La fereastră cuvintele se rotunjiseră, se făcuseră calde. — S-a oprit. Îşi şterge fruntea cu mîna. — Şi rîde, se auzi iar glasul celui din fundul cabanei, întors ca din somn. — Nu ştiu, zise Costache Sip. E prea departe. A pornit iar. Fără voia lor, bărbaţii se scufundară într-o lume cu înţelesuri învălmăşite. Era limpede că nu se vedea nimic. (...) Crescuse doar în mintea lui înfierbîntată." Scena urmăreşte, în plan parabolic, momentul urzirii unei noi „poveşti". George Sidorovici dezvăluie, cu discreţia care-i era caracteristică, felul în care concepe literatura: „joc alb", demiurgie pozitivă a imaginaţiei, travaliu imaculat al spiritului, propensiune către frumos. Cu alte cuvinte, cam tot ce se poate cere artei cuvîntului.

Mihail IORDACHE

VLAD POGOREVICI

Mileniu

Pasărea ne cheamă
la statuia timpului
bucuria mea e cunună
peste apele patriei
mă-nclin risipitor de daruri.
Glasul meu se mistuie
în pămîntul încărcat de stele
aici, la cumpăna veşniciei

★

Mă regăsesc în toate întrebările
obsesie şi teamă,
iată, e Timpul
meu nebănuită taină
tu treci ca o secundă
fără de sfîrşit,
o confesiune pentru singurătate
o sărbătoare
în înflorirea ta de ceas tăinuit

★

Peisaje noi întrevăd, popas pe alee
ca o flacără în drum,
singura mea prietenă, tristeţea,
firul adevărului topit de frig
şi în fiecare dimineaţă steaua polară
cu solzii ei strălucitori.
În zadar ne torturează visul
cu trandafiri ţepoşi. E iarnă.

★

Trec altora lumina de ursite
Inexorabil străbate zvon de ceas
privirilor de noapte,
de stranie făptură
mîinile aprinse,
cenuşa soarelui cade încet,
clipă de clipă adaug
mi-e nebănuit de amar

★

Îmi trec mîinile peste obraji
şi de undeva o chemare,
iată, e ora stranie cînd din nou mă închin
ţie, despletirilor de stele
în anotimp de rugină,
tablou de taină, rece.

★

Pasărea ţipă tăios;
hai cu mine în paradis.
Mi-s buzele arse de veacuri.
Mireasma verii, mă cuprinde
în braţe — lăcaş salvator.
Înflorind în sîngele ce pîlpîie
ca o văpaie cerească.
În marea visului ne vom ascunde.

★

Tu treci ca o secundă
sau ca un mileniu în floare
confesiune pentru singurătate
te privesc
înflorind spre fructul oprit

Ploaie de august

Dacă n-ar fi trebuit să ne dezlănţuim,
furtunile n-ar mai fi fost
şi am fi respirat lumina sacră-n doi
şi cer şi pămînt,
parcă văd şi acum privirea ta ostenită,
o amintire de tumult,
caldă, ca un veşmînt,
ploaie de frunze o adiere din trecut,
lacrimile
zori care trec
desfrunzind ceruri şi cuvînt.

RECENZIE

VORONEŢ

„De cîteva veacuri, într-un ţinut mioritic, se arată lumii o carte în piatră, cu slovele în imagini..." Aşa începe, cu o prefaţă la fel de luminoasă ca şi tema, o nouă carte despre Voroneţ, apărută în seria de prestigiu care prezintă unui public larg monumentele din cuprinsul Moldovei. O întreagă literatură o precede, iar marile enciclopedii şi lexicoane de specialitate poartă demult prin lume această vocabulă devenită simbol al creativităţii noastre. Înfăptuire artistică dintre cele mai alese, în care arhitectura şi pictura se îngemănează admirabil, această ctitorie a lui Ştefan cel Mare (1488) continuă un mai vechi lăcaş de evlavie şi nu e probabil o întîmplare faptul că i-a fost desemnat ca patron un sfînt militar, într-o vreme cînd ţara făcea încă mari eforturi defensive, iar ridicarea unui asemenea lăcaş ţinea de un program, cum şi observă judicios prefaţatorul, dr. Teoctist Arăpaş. Construit în grabă, din primăvară pînă în toamnă, cu meşteri din partea locului, Voroneţul etalează de cinci secole diverse elemente de civilizaţie românească, pe seama cărora s-a scris mult şi de multă vreme, apreciindu-se în genere că nu e vorba de o operă de artă, nici numai de una cu rost spiritual, cultic, dar şi de un „depozit" de informaţii istorice. Eva apare într-o scenă torcînd din furcă, Adam ară în strai de ţăran, cu un plug lesne de recunoscut, Abel e un păstor localnic, iar îngerii suflă în buciume moldoveneşti. Se reprezintă acolo şi o horă şi o înmormîntare şi arme folosite de români în epocă şi obiecte de uz casnic şi instrumente muzicale şi peisaje din blagoslovitul septentrion al românităţii, totul îndrumînd spre o înţelegere mai adîncă a realităţilor noastre. Evident, cei care le-au proiectat pe ziduri nu puteau fi nişte străini. Lucrul acesta se bănuia demult, dar abia astăzi Ion Solcanu şi Costache Buzdugan, autorii noii monografii a Voroneţului, sînt în măsură să identifice persoana zugravului, cel puţin a celui care a pictat **Judecata de apoi**, într-un **Ionaşco Chiril** ce semnează la stînga scenei respective, între Avraam şi Iacov. Este foarte posibil ca pictorul în cauză să ţină de o şcoală locală, dar amănunte nu se cunosc, biografia lui e încă una din tainele ce nutresc legenda parcă impenetrabilă a Voroneţului. Nu se poate spune deocamdată nici cît anume din toată pictura i se datoreşte. Analize stilistice şi cercetări mai amănunţite privitoare la întreg ansamblul plastic vor putea aduce, eventual, precizări. Oricum, numele lui Ionaşco Chiril rămîne înscris în panteonul artistic al ţării. O. Luţia, W. Milkowicz, Paul Henry au semnalat mai demult autohtonia pictorilor de la Voroneţ, pe temeiuri de conţinut şi ambianţă. Ştim astăzi ceva mai mult şi e locul să arătăm gratitudine autorilor (îndeosebi celui dintîi, care a făcut încă de prin 1972 respectiva identificare) pentru scoaterea la lumină a fericitului pictor. Gestul coincide cu eforturile ce se fac deja pentru fixarea picturii exterioare, operă a cărei însemnătate justifică veghea de la distanţă asumată de UNESCO.

Al. ZUB

PROZA

ROBO — REVELION

Laboratorul în care se organizase Revelionul era deosebit de luminat şi pavoazat. Pe pereţii verzi organizatorii lipiseră afişe mari ce reprezentau cai verzi şi spectre magnetice sau imagini holografice ale unor mari centrale atomice. Pe plafon fuseseră agăţate ghirlande multicolore de şpan. Fascicole de liţe cu aspect de pămătuf izbucneau din cele 12 unghiuri ale încăperii. În centru, un imens stroboscop împrăştia reflexe colorate.

Încet, încet începură să se adune şi musafirii. Din cînd în cînd uşile glisante se deschideau, lăsînd cale de acces roboţilor, întîmpinaţi imediat de familia gazdă şi introduşi în societate. Camera începu să se umple de bip-bipuri vesele şi fişieli pe diferite lungimi de undă.

În jurul unui tripluştecher, trei roboţi cu papion, stăteau la taclale.

— L-au invitat şi pe Rx-2?

— Da. Să vezi ce-o să iasă. Asta iar o să flirteze cu Kq.

— Lasă-i în pace. Sînt încă noi, abia la prima programare, iar pe de altă parte, după cum îmi spun senzorii, nici ei nu-i displace Rx-2.

— Hai noroc! Un an nou fericit, îi întrerupse al treilea, vîrîndu-şi cordonul în tripluştecher.

— La mulţi ani, închinară şi ceilalţi doi, urmîndu-i exemplul.

— Ah, îşi scoase primul cordonul din priză. E straşnic!

— E veritabil!

— De la ce termocentrală e tras?

— Asta e de la centrală atomică, nu de la termocentrală!

— Cred că o fi avînd vreo 220 V..

— Dacă nu chiar mai mult!

— Luna trecută, la onomastica lui Qv, am consumat nişte curent de transformator. Tot de 220 V. Dar nu ştiu ce o fi avut, că a doua zi îmi filau lămpile îngrozitor! A trebuit să mă leg la pămînt ca să-mi treacă.

— Se vede că o fi fost botezat cu căderi de tensiune...

— Nu se mai satură lumea de ilicite! Am auzit că unul avea de vînzare baterii de import. Le dădea la suprapreţ.

— Bişniţarul!

— Dar l-au depistat şi i-au scos tranzistorii pe un an şi trei luni.

— Hai noroc! îşi reintroduse unul cordonul în priză.

În laborator intră bîzîind un minirobot.

— Mamaaa! se adresă el gazdei.

— Ce s-a întîmplat, a. l.?

— Mamă, n-a venit Moş Roborilă!

Tăcerea ce se aşternuse fu întreruptă de un cor de piriituri vesele. Dezorientat, minirobotul se uită în jur, apoi se îndesă ruşinat în caroseria maică-si.

— Ai răbdare, îi spuse ea înduioşată, înşurubîndu-i niţel becul frontal. Moş Roborilă vine puţin mai tîrziu!

— L-ai programat să-mi aducă ceea ce te-am rugat eu?

— Sigur!

— Şi ce ai vrea tu să-ţi aducă Moşul? întrebă un musafir amuzat.

— Un iepuraş. Unul din rasa Marele Belgian, cum am mai avut şi anul trecut. Şi doi boboci de raţă leşească, să îi fac în ciudă lui i-2, care mereu se laudă cu puii lui de curcă.

Piciul se retrase în camera lui să-l aştepte pe Moş Roborilă, iar distracţia celor mari continuă. Robotul organizator apăsă un buton şi din planşeu apăru o masă lungă, încărcată cu tot felul de unsori. În bidonaşe smălţuite se găsea ulei mineral, iar pe marginea mesei se puteau vedea mai multe rînduri de prize.

— Toată lumea la masă! răsună în difuzoare vocea gazdei.

Încîntaţi, roboţii începură să-şi ungă încheieturile cu unsoare. Din cînd în cînd, toastînd scurt şi la subiect, îşi introduceau cordoanele în prizele din dreptul lor.

— Ia te uită la XV-15! Hapsînul! Se unge de parcă nu s-ar mai fi uns de mai bine de 50 de ani! începu bîrfa în colţul ei LT-o.

— Şi Xp-i, uite cum mai stă în priză! A uitat că e şef şi ar trebui să fie exemplu de cumpătare, o completă arţăgoasa JG-7, care nu mai avea mult pînă la casare.

Cheful continuă în lege şi cînd cantitatea de unsoare scăzu simţitor, la aprobarea unanimă, masa dispăru în lăcaşul ei, lăsînd loc de agitaţie roboţilor mai noi. Cei mai vechi se retrăseseră în jurul tripluştecherelor la poveşti.

Veni miezul nopţii şi gazda comută prizele pe curent continuu, toată asistenţa închinînd pentru noul an. Cu cordoanele în mîini cîntară toţi „O computer frumos", după care îşi frecară între ei antenele, făcîndu-şi reciproc urări de bine.

— Să ai parte numai de programe perfecte!

— Să ţi se mai adauge un beculeţ pe cap!

— Vouă, tinerilor, vă dorim ca anul acesta să ne invitaţi la inaugurarea unui miniroboţel!

— Să-ţi fie siguranţele de calitate!

— La mulţi ani!

— La mulţi ani!

Apoi începu dansul tradiţional acestei împrejurări fericite, numit „Tranziliţa", cînd perechi-perechi, în mijlocul cercului, îşi apropiau cu duioşie antenele. Şi veniră şi urătorii, mascaţi sau doar cu plăcuţele de identitate acoperite, trăgînd după ei o orgă electronică şi un sintetizator de sunete.

Nu au lipsit nici răvaşele, pe care gazda, mărinimoasă, le-a introdus în cutii cu vaselină de import. Răvaşele, cartele perforate, erau introduse de fiecare în calculator şi apoi citite cu voce tare, spre hazul general. Iată, de pildă, ce răvaş a nimerit RP-4, mare carierist: „Anul Nou să îţi ofere, / Numai stimuli de plăcere / Şi rapidă avansare / Nu în grad, ci... la casare". Etc., etc., etc....

Pe la opt dimineaţa, din difuzoarele instalate în pereţii laboratorului, se revărsa vechiul şi melodiosul şlagăr „Hai acasă, roboţel!"...

Casian BALABASCIUC

DUPĂ ANI

George Sidorovici a murit la 56 de ani, la 8 decembrie 1976. În Suceava a început, atunci, să ningă. A nins spontan și abundent. În cimitir erau troiene; iar paharul de vin, închinat după ritual, era foarte rece.

*

George Sidorovici poate fi recunoscut în trăsăturile unui personaj al său: „Înfățișarea lui te intimida. Arăta ca un bătrîn tăietor de păduri, sau ca un preot izgonit din altar, în veșnică războire cu Cel de Sus". Înalt, muntos, cu trăiri puternice, cu înflăcărări verbale neașteptate. Fie că recita din clasici, fie că povestea un fapt mărunt, punea explozii de vitalitate în fiecare propoziție.

*

În vara lui 1971, eram împreună cu Bădia Sidorovici și cu Toader Hrib, la Suceava. Nu-mi mai amintesc care din ei doi au spus: „Pe mine m-a bătut crivățul numai în față".

*

În primăvara anului 1972, am fost invitați la o întîlnire literară cu elevii Liceului „Petru Rareș". Eram patru scriitori: George Sidorovici, Marcel Mureșeanu, Constantin Ștefuriuc și subsemnatul. „Acțiunea" a durat două ore, două ore și ceva. Din multele replici notabile, acum amintesc doar o frază a Bădiei: „Cine n-a trăit cinci mii de întîmplări și n-a citit cinci mii de cărți nu poate deveni scriitor".

*

Întîmplări. Despre cele cinci mii de întîmplări ale lui George Sidorovici se poate vorbi sine ira et studio. Cele mai multe se leagă de lumea munților. Pot fi întîlnite în cărțile sale. Altele se găsesc în biografia adolescenței sale, confruntată cu anii războiului și cu istoria post-belică. Altele se referă la frămîntările deceniilor cinci-șase. Capitol deschis. Alte întîmplări au trimitere la profesia de redactor la „Zori noi". În jurul său s-a structurat un timp viața literară a nordului; era un fel de liant între sucevenii care scriau, de la copilul Nicolae Labiș plecat foarte repede departe, pînă la bătrînii creatori populari pe care îi „descoperea". Și întîmplările de comunicare frecventă sau de prietenie, cu Iulian Vesper, Dragoș Vicol, George Damian, Mihai Sabin, George Bălăiță, Emil Brumaru, George Muntean, Lucian Valea. Alte întîmplări sînt, firește, singurătățile sale.

*

Cărțile. Casa lui George Sidorovici era tixită de cărți vechi și noi. Citise enorm. Vorbea cu însuflețire despre cărți și autori. Ne atrăgea atenția asupra unor valori care abia începeau să fie repuse în circulație în deceniul șapte. Îi plăceau **Cînturile lui Maldoror**, de Lautréamont, recita „versete" din ele. Îi plăceau **Diabolicele** lui Barbey d'Aurevilly, zicea că în românește s-ar traduce mai bine prin **Îndrăcitele.** Îi plăceau Mateiu Caragiale, și Mircea Eliade, și Gaston Bachelard, și **Vieți imaginare** de Marcel Schwod. Comenta memoriile lui Samuel Pepys și ale lui Ilya Ehremburg și romanul lui Bulgakov, **Maestrul și Margareta**. Din biblioteca sa am citit cartea **Feciorul lui Nenea Tache Vameșul,** de Sărmanul Klopstock. Am dedicația Bădiei pe cartea **Inimi cicatrizate,** de M. Blecher.

*

Filmul. Bădia era mare consumator de filme date la televizor. Dar nu-l întovărășeam decît sîmbăta seara, la unele seriale precum **Invadatorii** sau **Colombo.** Îl pasionau la culme. Ne înghesuiam amîndoi cu nasul în sticla ecranului, lăsînd doar un colțișor de ecran pentru doamna Eusebia și doamna Alexandrina, mai stăpîne pe emoții.

Într-o zi, sosind la dînsul, îl găsesc frămîntat. Zice: „Ieri am văzut la televizor un film despre **lene**. Un film frumos, care m-a mîhnit foarte tare, pentru că mi-a furat un subiect de proză!"

George Sidorovici și Dragoș Vicol — la margine de codru

Era la sfîrșitul lunii mai, sau începutul lui iunie 1971. Filmul respectiv, din cîte mai rețin, povestea despre niște slujbași care au hotărît să nu mai meargă la servici într-o zi, sătui de mecanica implacabilă a profesiei. George Sidorovici concepuse de mult o proză pe aceeași temă. Un subiect de zile mari; dar venind după acest film, el putea fi considerat o imitație. Coincidența îl punea într-o stare de surescitare: „Andrule, ce subiect cumplit era!"

Cînd a terminat cu aceste exclamații, eu am dat fuga acasă (locuiam pe aceeași alee) și am adus o proză de-a mea, cu același subiect, scrisă cu ceva timp în urmă. Se intitula „Chemat la ordine" și era inspirată din viața Institutului unde predam; un subiect real și confirmabil. Același pretext epic ca în filmul cu pricina; aceeași motivație, aceeași stare care putea fi sau lene, sau reacție la mecanica profesională.

*

Scria încet, se stîrnea greu la scris. Articolul datorat ziarului îl pritocea în osteneală. Proza o scria mărunt, rînduri înghesuite, multe corecturi și adăugiri. Apoi retranscria și nu mai revenea. Cîte un prieten, știind că Bădia are multe de spus, îl lua la rost că de ce nu scrie mai mult. Eu nu i-am făcut niciodată un astfel de reproș.

Zicea: „Mult mai mare bucurie este să-ți porți în cap romanele. În minte. Cu toate episoadele și personajele. Uite, am în cap două romane. Umblu cu ele în cap, sînt liniștit să le știu acolo. Parcă dacă le scriam, le publica? Din cînd în cînd, la un pahar, le povestesc prietenilor, ca pe niște proiecte de lucrare sau ca pe niște întîmplări din viața mea. Unul din subiecte: despre un duel cu pistolul între mine și un personaj „reacționar", pe munte, pe Rarău. L-am povestit ca pe o întîmplare trăită. Multă vreme am fost crezut și prietenii au găsit stranie povestea."

*

Polemos. În vara lui 1972, după lectura prozei „Spațiul meu", Bădia mi-a făcut destule obiecții. Avusese și pînă atunci obiecții la „metoda" mea, dar proza „Spațiul meu" îi dădea bune argumente de polemică frontală.

Zicea: „Literatura trebuie să fie ca o halcă de carne crudă, ruptă, sîngerînd încă. La tine este o bucată de carne gătită, presărată cu condimente... Te paște un risc: al disertației cerebrale. Prea mult explici. Pare mult discurs și teză".

Mă apăram așa: Discursivitatea este un defect creator. Orice defect creator trebuie conștientizat și cultivat. Nu mă interesează să scap de discursivitate, ci doar să-i sporesc eficiența.

Bădia răspundea: „Mi-ar place să văd, în prozele tale, cum se dau pălmi, pumni și picioare în fund. Scrie zece pagini despre gheba unui ins!"

*

Diacul. În iunie 1971, Bădia spunea: „Să fi trăit eu în secolul 17, aș fi fost probabil un diac, sau un călugăr, și aș fi copiat manuscrise vechi, didahii, eucologhii și paterice... Ce viață! Stînd într-o chilie, în liniște și pace, într-o mănăstire bucovineană, între munți, să fi copiat o cronică. Și, din cînd în cînd, să mai potrivesc un cuvînt care nu suna bine. Să-l potrivesc cu sfială și cumpătare, cerînd și permisiunea starețului: Prea cuvioase, eu, diacul Sidor, vreau să schimb un cuvînt în cronică, și vă întreb: oare n-ar fi bine să schimbăm cuvîntul ăsta?"

*

Sînziene, 1972. Trăiam într-un oraș cu istorie, ruini de cetate, mănăstiri. Într-o zi am coborît cu Bădia în Suceava tradițională, la mănăstirea Sfîntul Ioan cel Nou. Vedeam adunați oameni de prin sate. Spre casă, ne-am oprit pe o bancă, în parcul de lîngă Tribunal; Bădia a aprins o țigară. Zicea: „A trecut vremea religiilor. Să mă fi născut cu două-trei secole în urmă, puteam inventa o nouă religie. Aș fi umblat printre oameni, le-aș fi vorbit, iar ei m-ar fi ascultat. E trist însă că religia mea ar fi fost în opoziție cu cea oficială și ar fi urmat acuzația de erezie, ar fi urmat persecuțiile, aș fi fost declarat schismatic."

*

Despre cărturari. Bădia socotea că prestigiul cărturarului este în declin în era tehnocrației. Zicea: „Întîlnesc mulți oameni care nu au prețuire pentru litera tipărită... Pe unii îi deranjează omul care scrie, adevărul spus prin metaforă sau alegorie". Întrebam: Putem să generalizăm? El răspundea: „Nu. Am întîlnit destui oameni care arătau mare stimă celui ce scrie. Fiind învățător, eu publicam la o revistă a școlilor. Eram tratat cu o considerație de care mă simțeam intimidat. Nu mă refer doar la stima colegilor, care vine repede, ci vorbesc de stima șefilor, ceea ce-i cu adevărat curios. Într-o zi, vine un inspector în școala mea. Cele două învățătoare care mai funcționau acolo au fugit repede la clase, să le pregătească. Se gîndeau să monteze eventual o oră demonstrativă, pentru impresie. Între timp eu trebuia să lungesc protocolul, să-l țin de vorbă pe inspector. Dar cînd l-am invitat la clase, a spus că nu se cade să-l inspecteze el pe un scriitor. Am insistat, dar el a rămas ferm pe poziție. Nu era un naiv, avea reputație de om sever; dar ținea să se poarte ca un domn cu omul care scrie".

*

Apoi vorbeam despre echilibrul naturii, perturbat în veacul nostru. „În lumea în care trăiesc eu cu închipuirea, spunea Bădia, sînt păduri, multe păduri. Pămîntul e acoperit pe trei sferturi de păduri. Iar omul, cînd se uită în sus, vede cerul, un petec de cer... Omul trăiește cu arborii. Are lîngă el arborii lui cărora li se închină, arborii sfinți. Are și arbori care îl hrănesc, și arbori din care își face casa... Echilibrul naturii se strică. Savanții sînt prea porniți pe descoperiri, nu mai pot fi stăviliți. Cînd se vor dumeri unde au ajuns, va fi prea tîrziu. Planeta va suferi o transformare. Poate vor muri oameni, poate se va produce o mutație, care să pună altă măsură între lucruri. Carpații sînt încă înveliți în păduri. Dar după noi?"

*

Arta de a trăi. Pe 29 iunie 1972, Bădia îmi zice: Andrule, hai să deschidem un cabinet unde să dăm consultații despre arta de a trăi. Punem afișe prin orașe despre ce vrea să însemne asta. Vine omul la noi, îi spunem cum să trăiască, cum să-și pună în lucru imaginația. Vindem vise și fantezii, vindem rețete de fericire. Pentru o consultație, cerem 50 de lei. O consultație mai lungă să coste 100 de lei. Cabinetul îl instalăm la mine; la tine e prea sus: cine urcă la etajul 4? Decît să urce patru etaje, omul se lasă păgubaș și nu-i mai trebuie artă de a trăi!

*

Alb și violet. În august 1973, am mers cu Bădia la vernisajul expoziției de pictură a doamnei Grete Tugui. Între tablouri, am discutat despre culori și lumină. Despre violet, culoare înfometată care se hrănește cu metal. Bădia spunea: „Albul este o culoare fundamentală: culoarea nunților și a îngropăciunilor".

*

În 1974, Bădia a avut ceea ce el a numit „o avantpremieră" a morții sale. Cînd am ajuns la el, mi-a arătat chiuveta dărîmată și mi-a spus că a avut o sincopă, o cădere, a făcut o repetiție pentru moarte... Cînd a simțit că se clatină, s-a sprijinit de chiuveta de la baie. Apoi filmul conștiinței s-a rupt, și — întuneric total. Și-a revenit după un timp. Îl îndemn să-mi spună ce-a simțit, ce-a văzut dincolo. Nu țin minte, zicea.

*

În reveriile sale, Bădia își închipuia că lumea de dincolo e plină de păduri și turme de cerbi. O proză a sa se intitulează „Pădurea de dincolo". Și mai întrezărea, în relativa armonie paradiziacă a lumii de dincolo, zece lupi. Numai zece, dar mari cît vițeii.

*

George Sidorovici era trist cînd afla că încă unul din prieteni părăsește Suceava. Radu Mareș s-a dus la Cluj. Constantin Ștefuriuc dispărea în București pentru cîțiva ani (el avea să revină în Suceava). Alexei Rudeanu și cu mine ne pregăteam să plecăm spre București. Era în 1975, primăvara. Cu Alexei Rudeanu mi-am dat întîlnire, pentru septembrie, la Casa Scriitorilor de pe șoseaua Kiseleff. Bădia zicea: „Duceți-vă toți; eu rămîn să văd ce se întîmplă pînă la urmă".

*

Sfîrșitul. Într-o zi, mi-a spus că moartea îl sperie numai pentru că, în cimitir, iarna e foarte frig. Și n-are cine să-ți aducă o cafea fierbinte. Spunea: „Tocmai am fost în cimitir, la mormîntul unui cunoscut. Marea spaimă a morții asta e: în cimitir, iarna este un ger cumplit".

În altă zi, George Sidorovici mi-a spus: „Dacă există **cealaltă lume,** dacă există un **dincolo,** și dacă omul nu se stinge cu totul prin moarte, eu îți voi trimite un semn".

Pe 9 decembrie 1976 porneam din București spre Suceava, aflasem că a murit Bădia. Pe drum s-a lăsat frigul. Cînd am ajuns în Suceava, a început să ningă. Pe 10 decembrie a nins mult și s-au pus troiene.

Vasile ANDRU

Prinț de Poemă Română

Iată cum vine viscolul de lumină
Și cum grăbește, ca o minune, spre Putna,
Dinspre Mălini și dinspre Poiana Mărului venind,
Și Nicolae, el, Labiș, tronează
Pe-un nor în odăjdii de toamnă
Purtînd pe inimă floarea cea rară a ideii.
Și clopotele Putnei au prins a bate singure
Ca-n așteptarea unui Prinț de Poemă Română.
Și iată pădurile, iată-le murmurînd
Și bucurîndu-se, în geamătul lor hohotit:
Într-o clipă fi-va cu ele, ca pînă acum,
Ca și de aici încolo și pentru totdeauna cu ele,
Ocrotind floarea ideii
De pe inima Prințului de Poemă Română.

Florin BRATU

O zi de april

(După Reiner Maria Rilke)

Răsuflă pădurea din nou.
Pentru umerii noștri prea greu.
Gureșe ciocîrlii ceru-l ridică în slăvi;
Și ziua o mai zărim prin frunziș de dumbrăvi.

Dar după lungi interludii ploioase,
Ca auru-s clipele.
Din cale, sfioase
Zbătîndu-se aripele,
răni deschise în ziduri,
ferestile fug, cuprinse de friguri.

E liniște-apoi. Chiar ploaia picură-agale
pe luciul pavajelor întunecate.
din preajmă, sorb zvonurile toate
tufanii-ncărcați de cristale.

George SIDOROVICI

Desen de Ion Carp FLUERICI

Nicolae Labiș sau despre întîmplarea de-a rămîne mereu mai tînăr decît noi

Fiind decembrie în după-amiază s-a făcut
atîta iarnă încît întîmplarea bate cu degete lungi
în fereastra melancoliei noastre care
s-a aburit și oare spiritul se-ntrupează atît încît
numai proiectele să-l mai cuprindă?
Deci, fiind decembrie în după-amiază strada
se deschide sub ochiul cavalerului rătăcitor
în timp ce speranța cade ca o pecete pe un ideal;
în timp ce în piața publică cineva plînge de fericire;
în timp ce altcineva repară decorul șoptind în barbă
cui trebuiau toate astea, cui să se plîngă și el cînd
o mînă împrăștie zăpada de pe amintiri
în timp ce era decembrie în după-amiază și iată
pînzele timpului sînt înlocuite licitația crește și numai
chemarea separă lumina de-ntuneric, pămîntul de ape
și-un cîntec ce se scrie-n absența
învinșilor din dragoste și totuși pe firul de ceară
— între timp zorii coborau în calendare 22 decembrie —
oracolul pronunță destinul prin cuvintele
limbii vorbite la puterea primelor iubiri.

Constantin CERNICA

Sfat carpatic

Lui George Sidorovici

Ca-n vremuri de demult
Ne-am strîns la vatra lunii:
Mestecenii și brazii
Și-nmiresmații tei,
Și noi cei mai în vîrstă dintre ei.

Și-a fost un sfat de rouă
Despre-nfloriri și despre
Culorile-n țesuturi
Și zorii cînd ca mirii
Își potrivesc ivirea
Pe strunele uimirii.

Dar mai cu seamă despre
Acele pănuri albe,
Mai albe decît pomii
Din zumzetul livezii
Și despre pănuri negre
Atît de căutate
Prin satele de munte
Pentru culoarea lor
De înnoptate peșteri carpatine.

Și despre alte pănuri
Subțiri și purpurii
Îngropate-n traiste
De sărbători străbune.
Și auzeam cum pive
Cu bubuiri străbune
Din alte veacuri, parcă
Treceau în greu galop
Pe bistrițe albastre
Pîn dincolo de cerul
Bătrînului Prislop.

De rouă era noaptea.
Iar arborii mai tineri,
Dormeau. Și adormise
Și tei lîngă mesteacăn,
Amestecați prin vise.

Doar brazii n-aveau somn.
Ne tot vorbeau în stihuri
Cu depărtări de ape.
Cînd mai departe parcă
Și iar cînd mai aproape.

Și-i ascultam. Și-n gînduri,
Cu brazii împreună,
Cîntam aceleași stihuri
Sub adieri de lună.

Teofil DUMBRAVEANU

PIERRE MOUSTIERS (Franța)

O filosofie de paiață

FRAGMENT

Bunii de o parte, răii de cealaltă. Primii trebuie să-i convertească pe ceilalți, fie prin catehism, fie prin forță. Înainte de orice, trebuie evitată cultivarea nuanțelor, invocarea rațiunii. Combativitatea ar suferi. Așa pretinde morala politică, această otravă la modă.

Doar că, prin reacție, se ridică împotriva oricărei morale de ordin privat, împotriva „moralei-morală". Nu mai tolerează bariera dintre bine și rău. „E interzis să interzici" scrie pe toate zidurile. Polițistul e taxat de imbecil, hoțul de apariție aspectuoasă și simpatică, un fel de Asterix care ridiculizează dreptul roman. E filosofia Paiaței, luată punct cu punct și, ca să zicem așa, încarnată. În această optică de teatru infantil, asasinul devine favoritul publicului. El se supune pulsurilor care ne forțează indulgența. Cel care ajunge la gradul de abjecție al actului său are dreptul la înțelegerea noastră. În orice caz, și în principiu, cel ce sare gardul legii e simpatic. Regăsim aici ecuația maniheistă inversată : cei buni sînt nelegiuiți, cei răi reprezintă legea.

Nu prea demult, la cinema, virtutea avea reputație bună. Șeriful cu ochii albaștri, stimulat de o logodnică angelică, triumfa asupra brutelor. Astăzi, gangsterul e cel cu ochii albaștri, în vreme ce polițistul privește cruciș și uzează de procedeele cele mai odioase. Virtutea și-a schimbat numele și tabăra. Sălășluiește în golan și se numește dezinvoltură. Băiatul rău nu e niciodată meschin. Generos și candid în intimitate, el se poate dovedi cinic sau feroce atunci cînd societatea îl vînează. Și chiar în acest caz, cruzimea sa nu uită niciodată să fie seducătoare, pentru că ea merge mînă-în-mînă cu senzualitatea cea mai adîncă, și asta atrage pasionata atenție a psihanaliștilor amatori. El se bate unul contra zece și „moare fără să-i scape un geamăt" ca lupul lui Alfred de Vigny. E cavalerul timpurilor noastre. Vedeta.

Pe ecran, monstruozitățile ne sînt prezentate dintr-un unghi atrăgător. Sadicul din „Portocala mecanică" are ca interpret un băiat apetisant, cu surîsul carnasier. Cele două fufe din „Valseu zele" exprimă o vulgaritate studiată, pentru a fascina intelectualii, snobi și oi în același timp, cu sexualitatea lor leșinată.

Opinia publică drogată, anesteziată de această morală perversă, privește criminalitatea ca pe un spectacol imaginar și se acomodează ignorînd orice realitate. Sensibilă doar în fața teoriilor, a imagismului romantic, ea „nu mai acceptă răul și se dezinteresează de crimă pur și simplu. Saturată de informații și constatînd că numărul agresiunilor crește necontenit ea sfîrșește prin a se blaza. Pentru ea, spectacolul se repetă. Nu-și imaginează nici o clipă că victimele sînt ființe din carne și sînge. Ea le are în vedere cel mult ca pe niște actori de mîna a doua, ca pe niște figuranți. De fapt, opinia publică moare de indiferență.

Nu cred să greșesc afirmînd că, astăzi, soarta de victimă e mai îngrozitoare ca oricînd. Suferința victimei nu e recunoscută. Nu se discută despre nenorocirea ei decît în funcție de problemele ideologice : „Sînteți pentru sau contra pedepsei cu moartea ?" e întrebarea care se pune automat. Și cînd persoana întrebată ezită să răspundă, anchetatorul se impacientează. Se poate, oare, să nu intre în joc ? Trebuie să se alăture unei tabere sau celeilalte ! Cînd vreo brută violează o fetiță și apoi o sugrumă, bieții părinți sînt întrebați dacă se vor „dovedi capabili de ură", sau, în alți termeni ; „Sînteți de acord cu folosirea ghilotinei, sau condamnați acest procedeu barbar ?" Găsim aici maniheismul în forma sa cea mai inumană.

Să ne înțelegem : nu clemența o condamn, ci laxismul nevertebrat care tratează viața omului ca pe un amănunt. Cu două mii de ani în urmă, la Atena, homicidul aducea tristețea peste întregul oraș. Toți oamenii simțeau rușinea, revolta și spaima. În Occident, douăzeci de secole mai tîrziu, asasinatul e un fapt divers.

În românește de Ovidiu NACU

CADRAN

Cine pe cine se supără?

Nu putem să nu luăm „în serios" supărarea lui Gheorghe Grigurcu vizavi de ceea ce dînsul numește „intoleranța la critică". Iată, ne-am zis, un recunoscut diagnostician al vieții literare mîhnit, pe drept cuvînt, de apucăturile unora dintre confrați care știu să tragă foloase de pe urma elogiilor, mai mult ori mai puțin meritate. Cu virulență de pamfletar, Gh. G. dezvăluie (fără a apela însă la exemple „concrete") mecanismul propulsării spre așa-zisa celebritate. „Să luăm, de exemplu (ne propune Gh. G.) pe un tînăr autor care se află în pragul debutului său editorial". Ce credeți că face respectivul înainte de toate ? „...își pune ochii pe cîte un Aristarc (ori mai mulți în același timp, conform înțeleptului dicton „să nu știe stînga ce face drepata")" și declanșează... ofensiva : „misive admirative", „telefoane și felicitări la ocaziile sărbătorești", „confesiuni înduioșătoare" și cîte alte tertipuri menite să smulgă rîvnitele referințe favorabile. O dată scopul atins, „fericitul autor îți uită instantaneu adresa, ba chiar și numele". Lucrurile totuși nu se opresc aici, pentru că — ne asigură Gh. G. — autorul în cauză va afișa curînd „o superioritate subtilă, chiar un gest protector", sfîrșind prin a deveni „de nerecunoscut", „plin de ifose" și capabil de cel mai neașteptat „atac din umbră". Acesta deoarece, precizează Gh. G., „el își dă seama, în forul său intim, că disciplina acesteia (a criticii n.n.) nu e altceva decît o relație de putere". Chiar dacă o anume confuzie plutește peste „fișa de observație" a lui Gh. G. privind comportamentul personajului incriminat, merită a fi reținut acest portret realizat în tușe apăsate : „Aidoma unui chelner cu buzunarele burdușite de bancnote, (el) devine tot mai rubicond, mai bine dispus și mai plin de șmecheră inventivitate. Semn că statura personalității sale a crescut nemăsurat în proprii săi ochi".

Nu vom intra în alte amănunte, textul lui Gh. G. fiind cunoscut (SLAST nr. 43, p. 5). Pînă aici toate bune, numai că dezvăluirile distinsului critic lasă loc unor semne de întrebare. Cine se face vinovat de încurajarea mediocrității, de faptul că nu puține „celebrități" (de genul celor înfierate chiar de Gh. G.) s-au instalat comod în primele rînduri ale clasamentelor „valorice" practicînd asemenea trucuri ? Din păcate, mărturia lui Gh. G., notabilă prin intenție, pune în evidență, fără echivoc, ușurința cu care se pot „capta — cum zice domnia-sa — atenția și bunăvoința cronicarilor" înduioșați de sfiala „bine simulată" și smerenia vînătorilor de glorii false. Oare regretele tardive ale criticului X își mai au vreun rost, atîta vreme cît enunțurile sale generoase s-au fondat pe impresii de moment sau pe alte criterii ce nu au nimic comun cu literatura ? Ce se întîmplă cu debutantul onest dar merituos (deobicei din provincie) care nu-și va găsi „protectorul" ? Acoperit de tăcerea și indiferența criticii, el va asista neputincios la zgomotoasele orchestrări publicistice ce anunță intrarea triumfală pe scena literară a cutărui sau cutărui „genial". Nu ne vom mira așadar, de ce un reputat critic bucureștean a reușit în cîțiva ani să dea „certificate de celebritate" unei întregi promoții de cenacliști. Și, atunci, ne permitem o naivă nedumerire : cine pe cine trebuie să se supere ?

Ioanid DELEANU

Gînduri

— Strigătul exprimă și bucuria și durerea... De-aceea se aude...

— Ochiul comunică inimii, dar nu hotărăște.

— Lumina clipei ar spori dacă pasul ar arăta totdeauna și intenția.

— Popasurile sînt, de cele mai multe ori, voite întoarceri...

— Școala-ți deschide drumurile, viața — scurtăturile.

— Și fluviul încearcă nostalgia izvorului.

— Casele mari au ușile grele.

— Ochii plecați nu-și arată seninul.

— Nu ideile pe care le răspîndește omul îl exprimă, ci, îndeosebi, cele pe care le apără.

— Mai multă supărare nu poate fi decît atunci cînd calul și hamul sînt vechi.

— Cît zbucium pentru ca dincolo de timp să mai fim ai timpului.

— Prin adîncimea tăcerii, bătrînii răsfață eternitatea.

— Cum să crezi că vorbele-n șoaptă sînt numai de dragoste...

— Cărările-s tot mai înguste, de cînd unii bat numai drumurile...

— Ce incomodă poziție — să observi lumea prin gaura cheii.

— Și totuși, destule urechi surde mai poartă cercei .

Petru FROICU

Reporterul

(urmare din pag. I)

nii", oameni ai munților, eroii reportajelor lui George Sidorovici au în alcătuirea lumii și ființei lor „un element straniu și nespus de frumos". O idealizare care-i înstrăinează de viață ? Mai curînd o desăvîrșită frumusețe care provoacă viața ! George Sidorovici procedează asemănător acelui pictor al vechimii care, neodihnit în strădania de a descoperi izvorul omenesc al perfecțiunii, posibilitatea perfecțiunii, îi dădea, în portret, chip, culoare, materialitate, îndemnîndu-și astfel modelele spre efort pentru atingerea altitudinii ei, pentru valorizarea ei. O încredere profundă în puterea omului de a-și cunoaste, și prin cuvînt, și de a-și construi cu răbdare frumusețea constituie trăsătura esențială a dialogului reporterului cu eroii, a calității de martor, activ, a reporterului. Și dacă plutele, doar ca niște mănunchiuri de fluiere, din reportajele „Bistriței, apă vioară..." au putut să nască pentru cititorul cărora le-am fost, aievea, o plută adevărată, de ce acești eroi — l-am întrebat pe reporterul care am devenit — atît de frumoși eroi ai reportajelor sale nu ar fi putut să-i antreneze spre desăvîrșire pe oamenii munților care i-au iscat în cuvînt ?

Nu demult, într-una din serile acestei ierni, am stat de vorbă cu doi prieteni de suflet din Vatra Dornei : profesoara Ioana Nicoară și Ion Cornețchi, primarul așezării. Ioana Nicoară mă îndemna să revin și să scriu despre o familie, care... Dar asta, altădată! Iar Ion Cornețchi mi-a spus o poveste de odinioară, cu o căprioară rănită, a cărei făptură s-a topit în temeliile străvechi ale așezării. Era noapte de-acum la reîntoarcere, cînd, la marginea pădurii, în cernerea transparentă a ninsorii, privind suveran dincolo de lumina farurilor, a apărut căprioara. De data aceasta m-am bucurat fără neliniște, cu sentimentul unei limpezi datorii. Se închisese un cerc, se deschidea un altul. Altul era reporterul-martor, alții eroii urmînd căprioarei, precum cîndva oamenii din munți— plutelor ca niște superbe mănunchiuri de fluiere. Aceeași poruncă de a căuta frumusețea, de a-i dovedi posibilitatea, prin cuvînt, pentru a-i provoca nevoia desăvîrșirii în oameni. Din depărtări de zile și anotimpuri, George Sidorovici îmi spune că se poate.

CONSEMNĂRI

● Decada culturii la Suceava

Între 3 și 13 noiembrie, sub egida Comitetului Municipal Suceava al Partidului Comunist Român și a Comitetului Municipal de Cultură și Educație Socialistă, s-a desfășurat decada culturii în municipiul Suceava, manifestare politică, cultural-artistică și educativă complexă, la care au participat activiști de partid, oameni de cultură și artă și colective artistice profesioniste din Suceava, Iași și din București. Beneficiarii acestor activități au fost oamenii muncii din mari unități industriale sucevene, din instituții, elevi ai liceelor din municipiu. În zilele decadei au avut loc simpozioane (*Permanența luptei revoluționare a partidului — chezășia înfăptuirii programului multilateral de dezvoltare a patriei, Istoria, cea dintîi carte a nației ș.a.)*, dezbateri, expoziții de artă plastică (Tiberiu Moruz, Mircea Hrișcă, Mihai Pînzaru-Pim. Virgil Parghel, Pușa Pîslaru ș.a.) și de carte, medalioane muzicale (Anca Parghel), gale ale filmului românesc, întîlniri cu brigada științifică a revistei *Magazin*, spectacole ale Teatrului Național „I. L. Caragiale" din București (*Act venețian*, de Camil Petrescu și *Între patru ochi*, de Al. Ghelman), întîlniri cu scriitorii (Romul Munteanu, Mircea Dinescu, George Damian, Marcel Mureșeanu, Ion Beldeanu, Roman Istrati, Constantin Cernica, Constantin Severin, Ion Cozmei, Mircea Tinescu, Liviu Popescu, Ion Negriuc, Gh. Lungu, Laurențiu Cârstean). (G. P.)

● Un om de știință: TRAIAN ȘTEFUREAC

S-a stins din viață la 4 octombrie 1986 Traian Ștefureac, fost profesor universitar dr. doc. la Facultatea de Biologie a Universității din București, șef de sector la Institutul „Traian Săvulescu" al Academiei Republicii Socialiste România, reputat botanist și savant de renume, în domeniul specialității sale, cunoscut în țară și peste hotare.

S-a născut în 5/18 aprilie 1908 dintr-o familie de intelectuali din Cîmpulung Moldovenesc, învățînd la Liceul „Dragoș Vodă", urmînd apoi cursurile Universității din capitala Bucovinei, obținînd licența cu calificativul „foarte bine".

A fost mai întîi profesor secundar, înzestrat cu pasiune pentru studiu și dotat pentru cercetări științifice, călăuzit de o dragoste nețărmurită pentru natură și observator atent al fenomenelor ei.

Datorită calităților sale, a fost chemat în învățămîntul superior, urcînd toate treptele universitare, muncind cu abnegație și devotament profesional rar întîlnit, veșnic la datorie, impunînd stima și respectul tuturor colaboratorilor săi.

I-am admirat deseori proiectele îndrăznețe, bogăția sufletească, convingerile democratice, patriotismul și umanismul său fierbinte.

Traian Ștefureac a fost un fiu al „dulcei Bucovine", al nostru, al Cîmpulungului Moldovenesc, al oamenilor de aici, măsurînd cu personalitatea sa dimensiunea pînă la care se ridică spiritualitatea locului. (Grațian Jucan)

● Schimb de experiență

La Teatrul Municipal din Suceava a avut loc o întîlnire a cenaclurilor Suceava și Botoșani ale Uniunii Scriitorilor.

Discuțiile, care au fost conduse de Alexandru Toma, președintele Comitetului Județean de Cultură și Educație Socialistă Suceava și de Gheorghe Jauca, președintele Comitetului Județean de Cultură și Educație Socialistă Botoșani, au abordat probleme privitoare la activitatea de creație și viața de cenaclu, posibilități de colaborare în domeniul literar precum și al celorlalte arte (teatru, muzică, arte plastice).

Scriitorii prezenți la acest colocviu (Dorin Baciu, Ion Beldeanu, George Damian, Gellu Dorian, Ioan Holban, Dumitru Ignat, Emil Iordache, Emanoil Marcu, Marcel Mureșeanu, Lucia Olaru Nenati, Victor Traian Rusu, Dumitru Țiganiuc) au participat la o șezătoare literară în comuna Ulma, prilej cu care tovarășii Vasile Sandiuc — primarul comunei și Gheorghe Cega — secretar adjunct cu probleme de propagandă al Comitetului comunal de partid — le-au vorbit celor prezenți despre viața economică și culturală a localității. (V. R.)

● Scriitori la Vatra Dornei

La Vatra Dornei publicul iubitor de literatură s-a întîlnit cu scriitorii Romul Munteanu, Mircea Dinescu, Cornelia Maria Savu, George Damian, Marcel Mureșeanu, Constantin Cernica și Ion Cozmei. Tema principală a întîlnirii, „Scriitorul în cetate", a fost prezentată de prof. univ. dr. Romul Munteanu, directorul Editurii Univers. (D. M.)

● Expoziții

La Casa de Cultură a Sindicatelor din Suceava au fost deschise și s-au bucurat de succes în fața vizitatorilor, expoziția de pictură Ștefan Purice și cea de grafică semnată de Jana Podaru. Tînărul pictor aduce în tablourile sale, de cele mai multe ori, imagini ale satului său, Roșcani, iar cea a Janei Podaru este dedicată, în întregime, ilustrării poeziei lui Labiș. (M. L.)

● O necesară reeditare

O nejustificată tăcere acoperă încă numele lui George Sidorovici, prozator și reporter de excepție de la a cărui dispariție, iată, au și trecut zece ani. Opera sa, restrînsă ca întindere însă demnă de toată atenția datorită remarcabilei sale forțe expresive, nu poate fi trecută cu vederea atunci cînd vorbim de împlinirile narațiunii românești postbelice. Descinzînd din universul lui Mircea Eliade și Vasile Voiculescu, proza lui George Sidorovici face notă aparte în cîmpul nuvelisticii ultimelor decenii, saturată fiind, în sensul emblematic al noțiunii, de esențe ale etosului național.

Cărțile sale (puține la număr), deși au atras atenția comentatorilor la timpul cuvenit, nu au reușit să se impună în fața criticii pe măsura valorii și originalității lor. Autorul însuși a fost mai puțin preocupat de a-și cîștiga favorurile criticii și mai mult de șlefuirea trudnică a cuvintelor lăsate în urmă-i. De-aceea se impune o reeditare a povestirilor sale într-un volum reprezentativ menit să dea o imagine edificatoare a ceea ce a fost George Sidorovici. O asemenea întreprindere, asumată de George Muntean, a rămas pînă acum la stadiul de intenție. E de datoria cercetătorilor și editorilor să recupereze această întîrziere, repunînd în circulație creația lui Sidorovici și contribuind astfel la fixarea locului care i se cuvine în istoria literaturii noastre. (I. D.)

Realizatorii PAGINILOR BUCOVINENE mulțumesc, pe această cale, tuturor colaboratorilor, urîndu-le ca anul 1987 să le aducă depline succese literare, sănătate și voie bună.

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Secretariat : Eugen DIMITRIU

Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

str. Mihai Viteazul nr. 48